

2

Chronoscoop

Methode geschiedenis
voor de onderbouw vbo, mavo,
inclusief de basisvorming.

A.C. Voogt
G.A. van de Garde
L. Hildingson

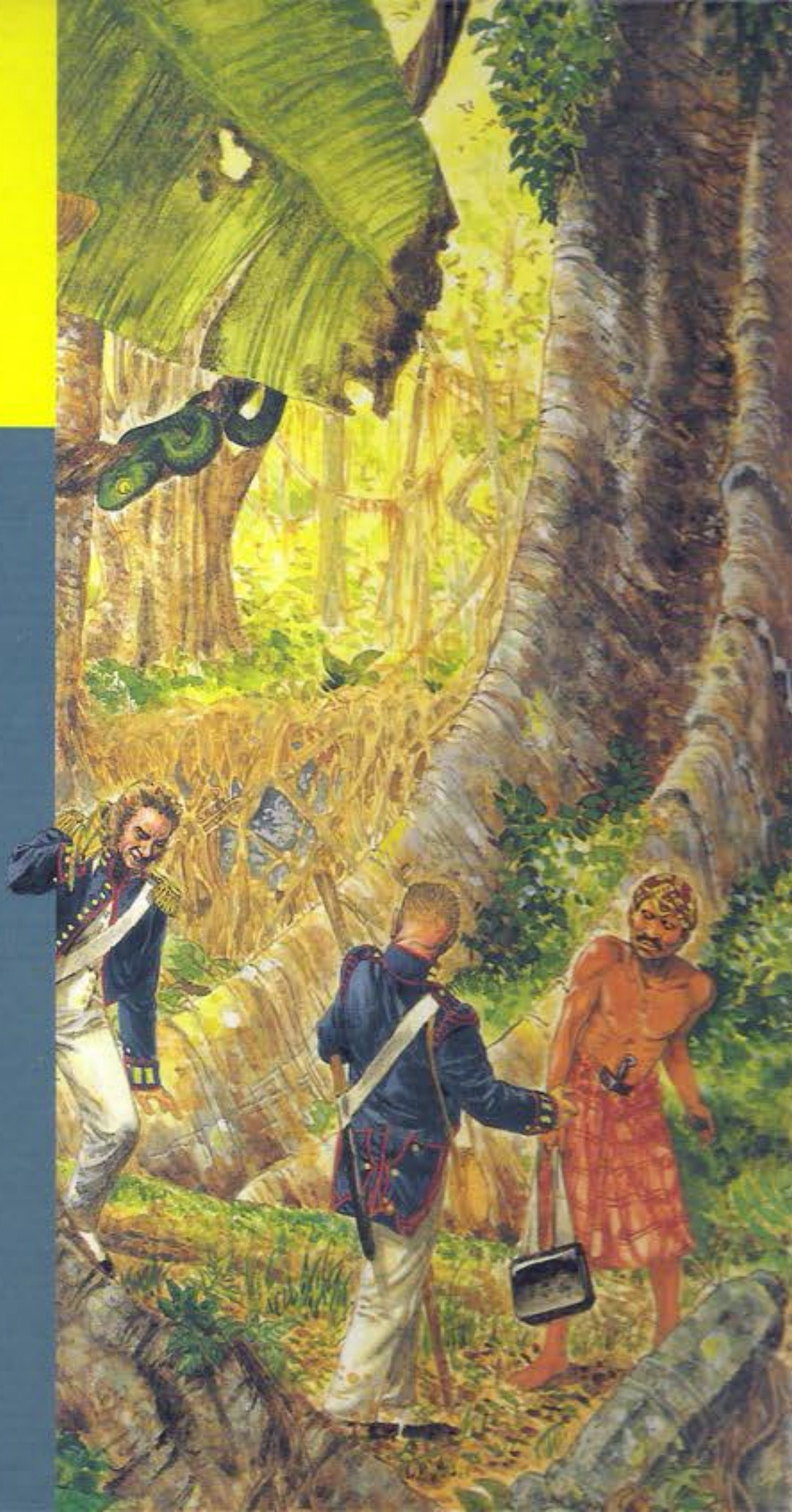

Meulenhoff Educatief

ISBN 90-280-5631-9

9 789028 056312

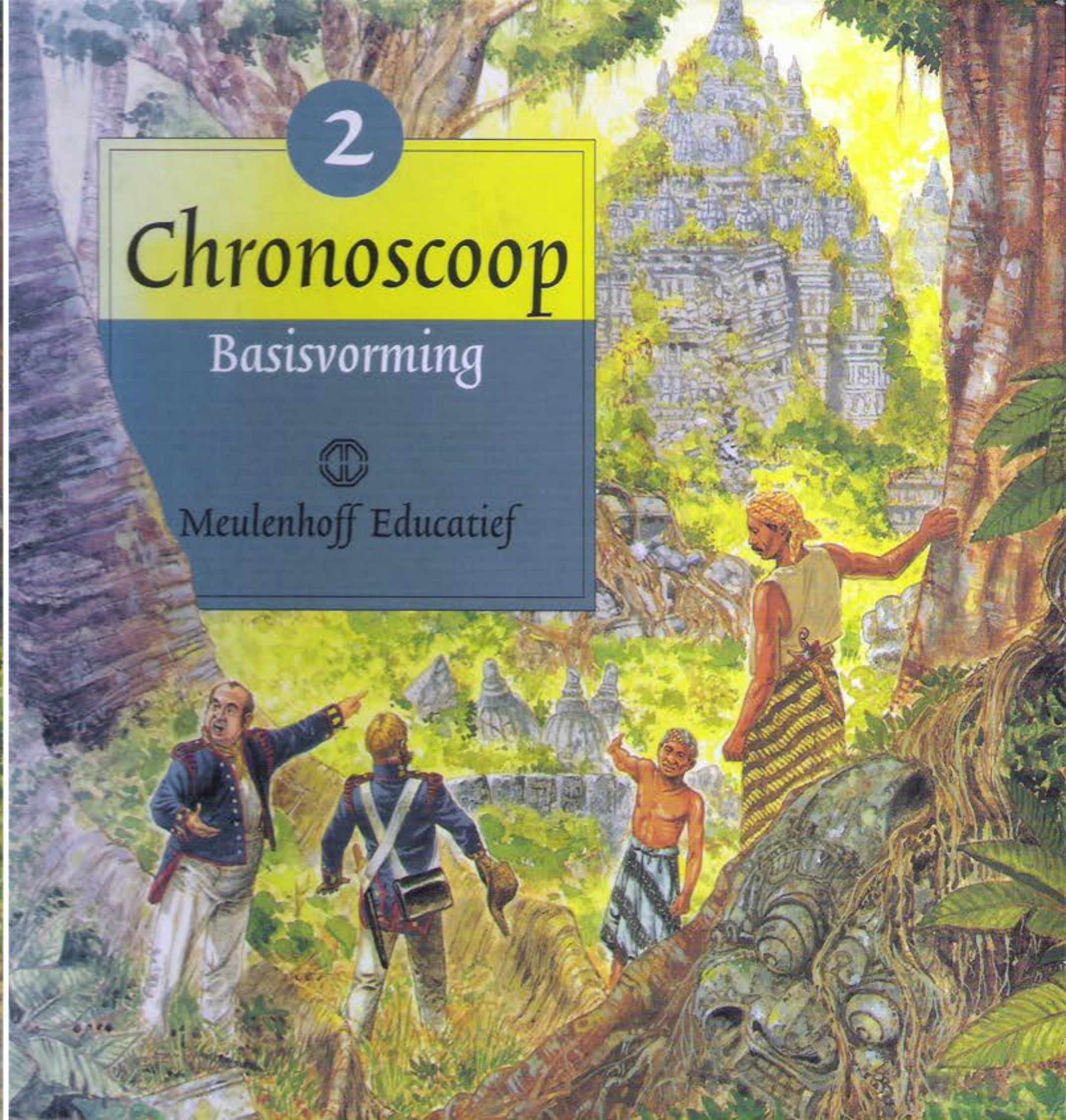
2

Chronoscoop

Basisvorming

Meulenhoff Educatief

Inhoud

Aan de leerling 2	§3 Het Koninkrijk der Nederlanden 40	§9 Een wereldoorlog 70	§7 Economische problemen 108
1 VRIJHEID EN GELIJKHEID 4	§4 De liberalen 40	§10 Oorlogsmoeheid 72	§8 Bevolkingsgroei 108
De Franse revolutie 6	§5 België 41	§11 Nieuwe grenzen 73	§9 Ontwikkelingslanden 109
§1 Verhaal 6	§6 Het jaar 1848 41		§10 Het leger grijpt de macht 110
§2 Maatschappijklassen 8	§7 Een nieuwe grondwet 42	6 RUSLAND WORDT SOVJETUNIE 74	§11 Stap voor stap 110
§3 De koning 9	§8 De ministers 42	§1 Verhaal 76	§12 De andere Nederlandse kolonies 111
§4 Drie soorten mensen 9	§9 Het parlement 43	§2 Het grootste land ter wereld 78	
§5 Extra belastingen? 11	§10 De provincies 43	§3 Rijk en arm tegelijk 79	9 MACHTSBLOKKEN 112
§6 Armoede 11	§11 De gemeenten 43	§4 Industrialisatie 80	§1 Verhaal 114
§7 Een overwinning voor de derde stand 12	§12 Democratie? 43	§5 Verzet 80	§2 Een vredesorganisatie 116
§8 Het volk in opstand 13	Politieke partijen 44	§6 De Eerste Wereldoorlog 81	§3 Meer macht voor de Sovjetunie 116
§9 Gelijkheid 14	§13 Verhaal 44	§7 Twee revoluties 82	§4 Amerikaanse hulp 116
§10 Een revolutie 14	§14 De socialisten 46	§8 Een nieuwe maatschappij 82	§5 Twee Duitslanden 117
§11 Het einde van de koning 15	§15 Vakbonden 46	§9 Van de ene oorlog in de andere 83	§6 De Koude Oorlog 117
§12 Gematigden en radicalen 15	§16 De christen-democraten 47	§10 Plannen maken 84	§7 Economische samenwerking 118
Frankrijk verovert Europa 16	§17 Politieke partijen 47	§11 Terreur 84	§8 De Berlijnse muur 118
§13 Verhaal 16	§18 Leven in eigen kring 48		§9 Spanningen om Cuba 119
§14 De Republiek 18	§19 Kiesrecht 48	7 DE TWEEDE WERELDOORLOG 86	§10 Spanningen om het Midden-Oosten 119
§15 Willem V in het nauw 19	4 DE VERENIGDE STATEN VAN AMERIKA 50	De nazi's aan de macht 88	§11 De oliecrisis 120
§16 Oorlog in heel Europa 19	§1 Verhaal 53	§1 Verhaal 88	§12 Het einde van de Koude Oorlog 121
§17 De Bataafse Republiek 20	§2 De Indianen 54	§2 Na de Eerste Wereldoorlog 90	§13 Nieuwe problemen 122
§18 Napoleon 21	§3 Europese kolonisten 54	§3 Waardeloos geld 90	§14 Meer samenwerking in de EG 122
§19 De Franse tijd 21	§4 Onafhankelijkheid 55	§4 Armoede en werkloosheid 91	§15 De Verenigde Naties 123
§20 Napoleons ondergang 22	§5 Zwarte slaven 55	§5 De partij van Hitler 91	
§21 Een geslaagde revolutie? 23	§6 Van oostkust naar westkust 56	§6 Hitler grijpt de macht 92	10 EEN WELVAARTSPARADIJS? 124
	§7 Indianen bijna uitgeroeid 57	§7 Het leven onder de nazi's 92	§1 Verhaal 126
2 DE INDUSTRIËLE REVOLUTIE 24	§8 Bevolkingsgroei 57	§8 Stap voor stap 93	§2 Een moeizaam begin 128
§1 Verhaal 26	§9 Industrie 58	§9 Nederland in de jaren 1930-1940 93	§3 Hard werken 129
§2 Rond 1750 28	§10 Elektriciteit 59	De grootste oorlog uit de geschiedenis 95	§4 Uitkeringen 129
§3 De bevolking groeit 28	§11 Snelle produktie 59	§10 Verhaal 95	§5 Welvaart 130
§4 De eerste fabrieken 29	§12 Steeds meer klanten 60	§11 Snelle veroveringen 96	§6 Jongeren 130
§5 Stoommachines 30	§13 De maatschappij verandert 61	§12 Een wereldoorlog 96	§7 De kerken 131
§6 Wat een fabrikant nodig had 30	§14 Ook in Europa 61	§13 Massamoord op de joden 97	§8 Het gezin 131
§7 Transport 31	5 NATIONALISME 62	§14 Nederland tijdens de bezetting 98	§9 Jongerenprotest 132
§8 Industriegebieden 32	§1 Verhaal 65	§15 Het einde van de oorlog 98	§10 Vrouwenprotest 132
§9 Maatschappijklassen 34	§2 Duitsland wordt een machtige staat 66	§16 Nieuwe grenzen 99	§11 Veranderingen in de politiek 133
§10 Een revolutie 34	§3 Een eigen staat 66	8 VAN KOLONIE TOT ONTWIKKELINGSLAND 100	§12 Een economische crisis 133
§11 Niet alleen in Engeland 35	§4 Europa bezet de wereld 67	§1 Verhaal 102	§13 Robots en computers 133
3 EEN DEMOCRATISCH KONINKRIJK 36	§5 Oorlog 68	§2 De VOC 104	§14 Bezuinigingen 134
Een nieuwe grondwet 38	§6 Een vrolijk begin 68	§3 Nederlands-Indië 104	§15 'Hollanders' en 'buitenlanders' 134
§1 Verhaal 38	§7 Een nieuw soort oorlog 69	§4 Groeiend nationalisme 106	§16 Maatschappijklassen 135
§2 Na de Franse revolutie 40	§8 Leven in oorlogstijd 70	§5 De Japanse bezetting 106	
		§6 Strijd en onafhankelijkheid 107	Register 136
			Colofon 138

Hitler grijpt de macht

De nazi-partij was georganiseerd als een leger. De leden droegen uniformen. Knokploegen gebruikten geweld tegen joden, communisten en andere tegenstanders. Het gevolg was, dat veel mensen niet meer vrijuit durfden te praten.

De propaganda van de nazi's zat goed in elkaar. Propaganda is reclame voor politieke ideeën. Hitlers heftige redevoeringen maakten grote indruk. De meeste mensen wisten niet, dat zijn emotionele uitbarstingen zorgvuldig voor de spiegel waren ingestudeerd. Zijn medewerkers zochten foto's uit waarop hij vriendelijk keek en verspreidden die in heel Duitsland. Tijdens de verkiezingen van 1932 reisde Hitler per vliegtuig van de ene stad naar de andere, zodat hij binnen korte tijd veel meer toespraken kon houden dan andere politici.

[6] In 1932 was de economische crisis het ergst. Er waren zes miljoen werklozen. Dat was bijna een kwart van de beroepsbevolking. Steeds meer mensen voelden zich aangetrokken tot Hitler. De nazi's wonnen de verkiezingen en Hitler werd minister-president.

[7] Direct kondigde hij nieuwe verkiezingen aan. Hij hoopte dat hij nog meer stemmen zou krijgen. Tijdens de verkiezingscampagne deed hij alles om zijn tegenstanders te hinderen.

Bij de verkiezingen haalden de nazi's bijna de helft van de parlementszetels. Maar Hitler liet alle communistische parlementsleden arresteren. Van de overgebleven parlementsleden vormden de nazi's toen precies de meerderheid. De andere partijen hadden niets meer te vertellen.

FIGUUR 8

Door dit soort foto's wekten de nazi's de indruk dat Hitler een heel vriendelijke man was, die zelf niet zo agressief was als zijn knokploegen.

FIGUUR 9

Ieder jaar hield de nazi-partij massa-bijeenkomsten.

Het leven onder de nazi's

Volgens de nazi's begon nu de tijd van het Derde Rijk. Duitsland was vroeger al twee keer een groot en machtig land geweest; nu zou het voor de derde keer een machtig rijk worden.

[8] Iedereen moest merken dat er een nieuwe tijd aanbrak. Er kwam een aparte minister voor propaganda. Hij organiseerde grote massa-bijeenkomsten waar Hitler redevoeringen hield. Alle politieke partijen, kranten en vakbonden werden verboden. Boeken die niet bij de nazi-ideeën pasten, werden verbrand. Tegenstanders werden opgesloten in concentratiekampen of vermoord. Hitler riep zichzelf uit tot Führer, dat betekent 'leider'. Alle ambtenaren en militairen moesten de Führer trouw zweren. En ze mochten elkaar niet meer gewoon groeten. Ze moesten hun arm vooruit steken en 'Heil Hitler' roepen. Alle kinderen moesten op hun zesde jaar lid worden van de nazi-padvinderij. De jongens droegen militaire uniformen en leerden marcheren en schieten.

[9] De joden in Duitsland hadden veel te lijden van de nazi's. Ze werden niet meer als Duitse burgers beschouwd en mochten niet met Duitsers trouwen. In 1938 vernielden nazi-knokploegen duizenden joodse winkels en synagogen (kerken). Veel joden vluchtten naar het buitenland. Ondanks deze terreur was Hitler populair. Dat kwam omdat hij een eind maakte aan de werkloosheid. Hij liet grote stadions, snelwegen en vliegvelden aanleggen. Bovendien moest er hard gewerkt worden voor de opbouw van een groot leger. Het leger had soldaten nodig, maar ook karnissen, uniformen, wapens, vliegtuigen en tanks.

Stap voor stap

[10] Hitler liet in zijn redevoeringen doorschemen, waarom hij een groot leger opbouwde. Het Duitse volk had volgens hem behoefte aan een groter grondgebied met extra landbouwgrond en extra grondstoffen.

In 1938 trokken Duitse soldaten Oostenrijk binnen. Dit land werd bij Duitsland gevoegd. De meeste Oostenrijkers waren blij met de aansluiting bij Duitsland.

Kort daarna eiste Hitler een deel van Tsjechoslowakije op. Dit land was ontstaan toen Oostenrijk-Hongarije na de Eerste Wereldoorlog werd verdeeld. Er woonden daar nog veel Oostenrijkers. De Tsjechoslowaakse regering voelde niets voor het plan, maar kon niets beginnen zonder steun van de bondgenoten Engeland en Frankrijk. De Engelsen en de Fransen durfden geen oorlog aan. Toen Hitler beloofde dat hij verder geen nieuwe gebieden zou opeisen, lieten ze hem in Tsjechoslowakije zijn gang gaan. Een groot deel van het land werd door de Duitsers bezet.

In 1939 bezette Duitsland ook de rest van Tsjechoslowakije en een deel van Litouwen. Tegelijk eiste Hitler gebieden terug die Duitsland na de Eerste Wereldoorlog had afgestaan aan Polen. De Engelsen en de Fransen beloofden dit land toen steun. Op 1 september 1939 viel het Duitse leger Polen binnen. Twee dagen later verklaarden Engeland en Frankrijk de oorlog aan Duitsland.

FIGUUR 10

Tijdens de crisis richtten Nederlandse aanhangers van de fascist en de nazi's een eigen partij op, de NSB.

Nederland in de jaren 1930-1940

[11] Ook Nederland had in de jaren 1930-1940 te lijden van de economische crisis. De export bestond vooral uit zuivel, vlees, groente en fruit. Toen in het buitenland de crisis uitbrak, kocht men daar geen Nederlandse producten meer. Veel boeren gingen failliet. Ook met de industrie ging het slecht en veel arbeiders werden ontslagen. Omdat er minder verdiend werd, ontving de regering minder belastingen. Daarom kregen de ambtenaren minder salaris. Ook de uitkeringen voor de vele werklozen werden verlaagd. Alles bij elkaar leefden grote groepen mensen in armoede.

[12] Sommige Nederlanders zagen wel wat in de ideeën van de fascist en de nazi's. Ze richtten een nieuwe politieke partij op, de Nationaal-Socialistische Beweging (afgekort: NSB). Bij de verkiezingen in 1935 kreeg de NSB acht procent van de stemmen. Daarna verloor de partij een deel van zijn aanhangers.

FIGUUR 11

Het Nederlandse leger was in 1939 en 1940 niet voorbereid op een oorlog. De soldaten waren niet goed geoefend en hadden een slechte uitrusting. Ze hadden vaak niet meer dan twintig kogels. Velen moesten zich per fiets vervoeren.

De grootste oorlog uit de geschiedenis

§10

Verhaal

Een wraakactie van de Duitsers

Plotseling hoort Sieuwerd mensen opgewonden met elkaar praten. Hij stopt met sneeuwruimen en leunt op zijn bezem.

Er komt een groepje Duitse soldaten aan. Voorbijgangers blijven staan. Binnen enkele seconden staan er tientallen mensen langs de straat om te kijken wat er gebeurt. Niemand zegt iets.

De Duitse soldaten voeren twee mensen met zich mee, een jonge en een oude man. De oude man ziet eruit als een jood. Sieuwerd begrijpt al wat er aan de hand is. Het zijn vast onderduikers die ontdekt zijn door de Duitsers.

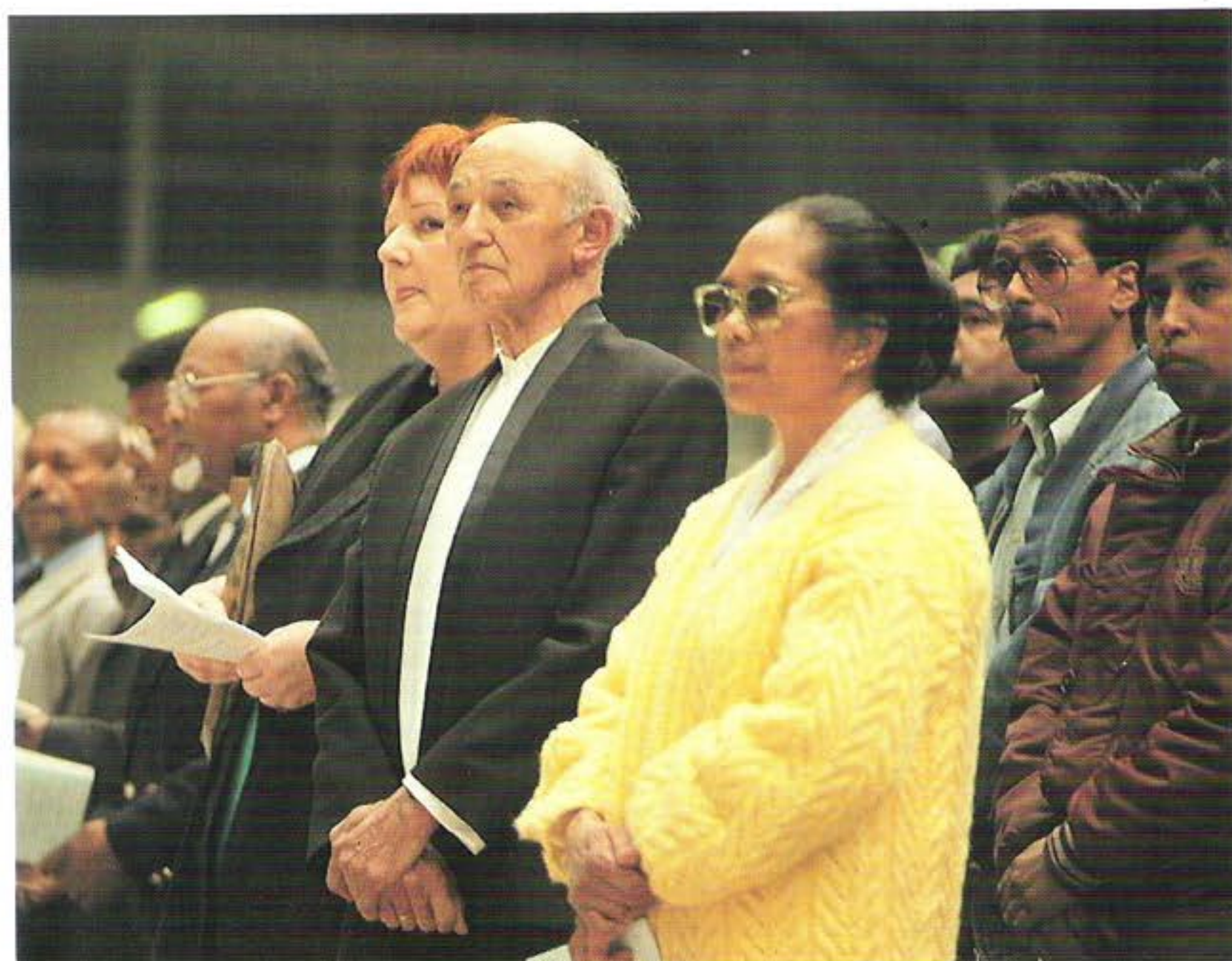
[13] Veel jonge mannen en joden zijn ondergedoken om zich te verstoppen voor de Duitsers. Jonge mannen moeten zich melden om in Duitsland te werken. En alle joden werden met de trein weggevoerd. Niemand weet wat er met ze gebeurt.

Sieuwerd hoort gefluister achter zich: 'Dat gaat mis. Ze gaan naar de spoorlijn.' 'Maar het zijn onderduikers. Die hebben de aanslag toch niet gepleegd?' 'Nee, maar als vergelding.' Sieuwerd schrikt. Hij ziet mensen huilen. Langzaam dringt het tot hem door. Vorige week hebben verzetsmensen de spoorlijn onbruikbaar gemaakt. De Duitsers kunnen de daders niet vinden, maar schieten nu twee onderduikers dood om wraak te nemen.

FIGUUR 12

Duitse soldaten voeren een jood en een jonge man weg die in Duitsland moet werken.

Ze hadden zich verstopt, maar zijn nu door de Duitsers ontdekt. Ze worden doodgeschoten.

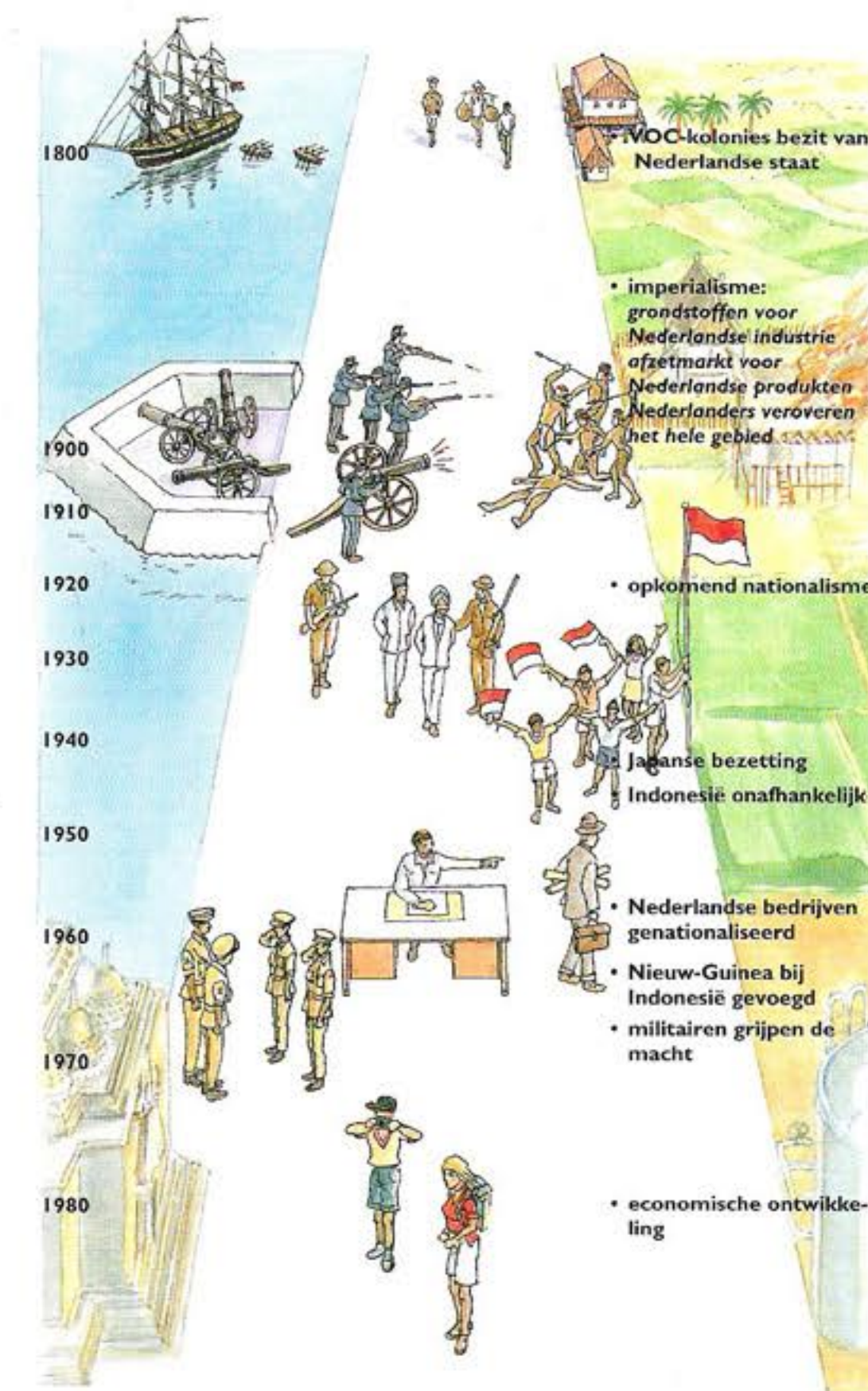

FIGUUR 1
In Nederland wonen veel mensen die afkomstig zijn uit het vroegere Nederlands-Indië, waaronder een grote groep Zuidmolukkers. Toen Nederlands-Indië in 1949 onafhankelijk werd, wilden de Zuidmolukkers niet bij de nieuwe staat Indonesië horen. Ze stichtten een eigen staat, die al gauw door de Indonesische regering werd veroverd. Veel Zuidmolukkers vluchtten toen naar Nederland. Ingenieur Manusama was heel lang hun leider in Nederland.

8 Van kolonie tot ontwikkelingsland

Wat gaan we in dit hoofdstuk doen?

Direct na de Tweede Wereldoorlog waren er iets meer dan vijftig onafhankelijke staten in de wereld. Tegenwoordig zijn dat er meer dan honderdvijftig. Vooral in Afrika en Azië zijn tientallen nieuwe staten ontstaan. Deze gebieden waren lange tijd kolonies van Europese landen zoals Engeland, Frankrijk, Portugal, Spanje en Nederland. In dit hoofdstuk zullen we zien hoe de belangrijkste Nederlandse kolonie, Nederlands-Indië, onafhankelijk werd onder de nieuwe naam Indonesië. Ook bekijken we met welke problemen Indonesië en andere voormalige kolonies te maken kregen.

FIGUUR 2
De periode die in dit hoofdstuk behandeld wordt.

Verhaal

Vier Nederlanders willen de tempel zien

[1] De zon brandt hoog aan de hemel. Boeng en zijn twee vrienden lopen over het stoffige pad. De vier Nederlanders achter hen lopen te hijgen. Met hun rode, bezwete hoofden zien ze er belachelijk uit.

De vier Nederlanders werken aan de bouw van een groot fort tussen de belangrijkste twee steden van Midden-Java. Dat nieuwe fort moet voorkomen dat de Javaanse vorsten een opstand beginnen tegen de Nederlanders.

Vandaag willen ze de tempel bezoeken. Boeng en zijn vrienden moeten de mannen de weg wijzen. Hij vindt dat niet prettig. Nederlanders zijn ruw en oneerbiedig. Ze breken beelden van de tempels af en nemen die mee. Het kan ze niks schelen of de tempelgeesten boos worden.

Boeng kan redelijk Nederlands verstaan. Zijn ouders werkten vroeger bij een Nederlandse koopman in huis. Maar hij doet liever of hij de vier mannen niet begrijpt. Eén van hen loopt te mopperen. 'Die tempel kan nooit iets bijzonders zijn. Javanen zijn immers al te lui om behoorlijke huizen voor zichzelf te bouwen.'

Voor hen doemt de tempel tussen de bomen op. Boeng draait zich om en wijst de Nederlanders op de enorme, half-ingestorte torens.

De vier mannen kijken verbluft. Ze stoppen met praten en blijven stilstaan. Zo te zien hadden ze dit niet verwacht.

FIGUUR 3

Kort na 1800 begonnen Nederlanders de oude tempels op het eiland Java te bestuderen. Java was toen een Nederlandse kolonie. De Nederlanders beschouw-

den de Javanen als lui en dom. Maar toen ze de schitterende Javaanse bouwwerken zagen, raakten ze toch wel onder de indruk.

Het verhaal dat je net gelezen hebt, speelt rond 1800 op Java, een eiland in het gebied dat vroeger Indië genoemd werd. Java werd toen overheerst door Nederland.

Op de Indische eilanden woonden wel honderden verschillende volken. In de meeste gebieden leefden eenvoudige boeren. Ook waren er vorstendommen met een hoogontwikkelde cultuur. In de oerwouden leefden rondtrekkende jagers en verzamelaars.

Rond 1600 stichtte het Nederlandse handelsbedrijf VOC op veel Indische eilanden kolonies. De Nederlanders dwongen de vorsten om tegen lage prijzen produkten aan hen te verkopen: koffie, thee en specerijen. De VOC verscheepte die produkten naar Europa en verkocht ze daar met veel winst.

[2] Zolang de vorsten genoeg produkten leverden, bemoeide de VOC zich niet met het bestuur. Maar als een vorst iets deed wat de Nederlanders niet aanstond, vernietigden ze de akkers in zijn gebied of vermoordden hem botweg.

Na 1795 werden de VOC-kolonies bezit van de Nederlandse staat.

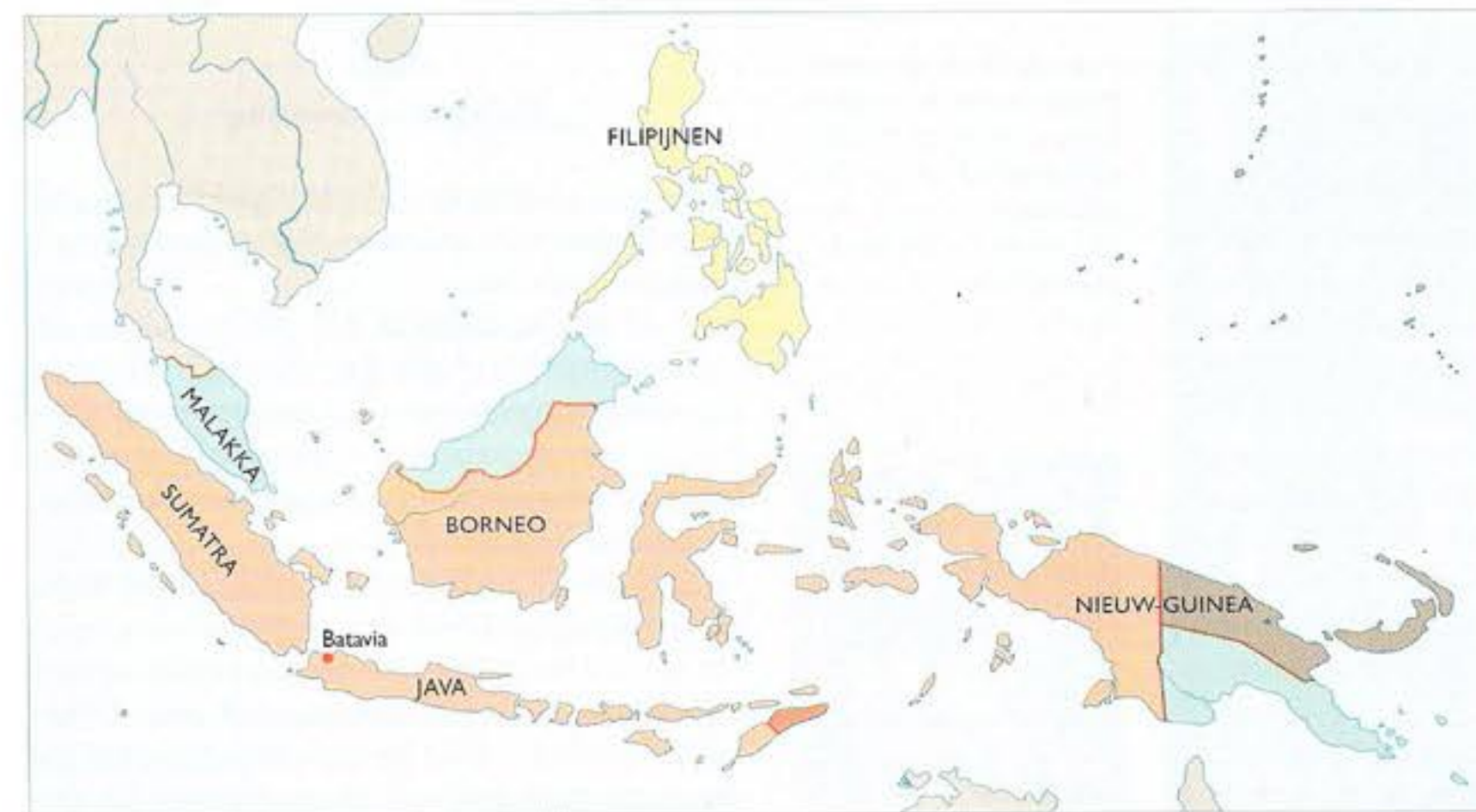
Ook andere Europese volkeren hadden kolonies in Amerika, Azië en Afrika en buitten daar de bevolking uit.

FIGUUR 4
De belangrijkste handelspost van de VOC was de havenstad Jakarta. In 1619 gaven de Nederlanders de stad een nieuwe naam: Batavia. Dat betekent 'Nederland'.

[3] In de loop van de 19de eeuw breidden de Nederlanders hun macht in Indië steeds verder uit. Ze zorgden ervoor dat ze het bestuur in handen kregen. De Indische vorsten moesten nu precies doen wat de Nederlandse ambtenaren en militairen zeiden. Ook veroverden de Nederlanders veel nieuwe gebieden. De inwoners verzetten zich fel, maar ze konden niet op tegen de Nederlandse geweren en kanonnen. Duizenden van hen werden gedood.

Kort na 1910 vormden de Nederlandse bezittingen in de Indische eilanden één grote kolonie: Nederlands-Indië. Veel verschillende volkeren woonden in één staat bij elkaar; niet uit vrije wil, maar omdat de Nederlanders hen allemaal hadden onderworpen.

FIGUUR 5
Rond 1910 waren de Indische eilanden en het eiland Nieuw-Guinea opgedeeld in kolonies. De Europeanen hadden nieuwe grenzen getrokken die soms dwars door het woongebied van een volk heenliepen.

Nederlands bezit
Engels bezit
Amerikaans bezit
Duits bezit
Portugees bezit

FIGUUR 6
Er was fel verzet tegen de Nederlandse overheersing. Maar uiteindelijk moesten de opstandige inwoners zich overal overgeven, zoals in 1830 op Java.

[4] [5] Wanneer landen proberen hun grondgebied uit te breiden door andere volkeren te overheersen, noemen we dat imperialisme. Het imperialisme werd veroorzaakt door de industrialisatie in Europa. Fabrikanten in Nederland hadden goedkope grondstoffen nodig zoals rubber, palmolie, aardolie en tin. Ook zochten ze klanten voor hun produkten: gewezen katoenen stoffen, machines, treinen, schepen, radio's, telefoons, lampen enzovoorts. Veel Nederlanders begonnen daarom in Nederlands-Indië plantages, mijnen, oliemaatschappijen en handelsbedrijven. Fabrieken werden er haast niet gebouwd. De kolonie was sterk afhankelijk van de industrie in Nederland. Nederlands-Indië werd welvarend. Maar behalve de Nederlanders profiteerde bijna niemand van deze welvaart. De gewone mensen moesten voor weinig geld hard werken op de plantages, in de mijnen en op de olievelden.

Groeiend nationalisme

Voor de nieuwe bedrijven en voor het bestuur waren geschoolde werkkrachten nodig. De Nederlanders stichtten daarom rond 1900 scholen waar inwoners van Nederlands-Indië tot ambtenaar, technicus en arts werden opgeleid. Sommigen gingen naar Nederland om aan een universiteit te studeren. Zij leerden Europese opvattingen over politiek kennen, zoals het nationalisme. Ze vonden dat ook de volken van Nederlands-Indië recht hadden op een eigen staat: Indonesië. Toen ze naar huis terugkeerden, richtten ze politieke partijen op. Hierdoor werd het verzet tegen de Nederlanders steeds sterker.

[6] In 1918 kwam de Nederlandse regering een beetje tegemoet aan hun wensen. Er werd een parlement opgericht waarin naast Nederlanders ook vertegenwoordigers van de bevolking zaten. Maar dit parlement mocht alleen adviezen geven. Verder verbood de regering alle nationalistische partijen. Soekarno, de leider van de belangrijkste partij, werd samen met andere nationalistinnen in een concentratiekamp opgesloten.

[7] In 1936 vroeg het parlement aan het Nederlandse bestuur om toe te werken naar onafhankelijkheid. De Nederlanders wezen dit verzoek af. Ze dachten dat het nationalisme weinig aanhang had.

FIGUUR 7

De maatschappijklassen in Nederlands-Indië. De Nederlanders hadden het meeste aanzien. De middenklasse werd gevormd door de Chinese kooplieden en door de mensen die veel met de Nederlanders te maken hadden: ambtenaren, soldaten en intellectuelen zoals artsen, advocaten en onderwijzers.

FIGUUR 8

Tijdens de Tweede Wereldoorlog kregen de nationalistinnen van de Japanners de ruimte. Ze mochten bijvoorbeeld een eigen tijdschrift uitgeven. Op de voorkant zie je mensen zwaaien met de vlag van Japan en de vlag van het toekomstige Indonesië.

De Japanse bezetting

Begin 1942, tijdens de Tweede Wereldoorlog, veroverde Japan heel Zuidoost-Azië, waaronder ook Nederlands-Indië.

Voor de Nederlanders in het gebied volgde een vreselijke tijd. De meesten werden opgepakt en in kampen gevangengezet. Veel mannen werden gedwongen dwangarbeid te verrichten. Door ziekte, honger en mishandeling kwamen meer dan twintigduizend Nederlanders om.

[8] De bevolking had minder te lijden van de Japanse bezetting. Bovendien kregen de nationalistinnen nieuwe hoop. De Japanners hadden laten zien dat Nederland niet onoverwinnelijk was. Ze beloofden zelfs dat er in de toekomst een zelfstandige staat Indonesië zou kunnen komen binnen het Japanse rijk. Sommige nationalistische leiders werkten daarom samen met de Japanners.

De Nederlanders zagen de samenwerking tussen de nationalistinnen en de Japanse bezetters als verraad. Ze wilden niet begrijpen dat zij zelf ook buitenlandse bezetters waren.

Strijd en onafhankelijkheid

In augustus 1945 gaf Japan zich over en was de Tweede Wereldoorlog afgelopen. Terwijl de Nederlanders nog in kampen zaten, riep Soekarno de onafhankelijke republiek Indonesië uit. De hoofdstad Batavia kreeg zijn oude, Indonesische naam terug: Jakarta. Soekarno werd president van de nieuwe staat.

Voor de Nederlanders kwam dit als een schok. Ze wilden hun gezag herstellen en dachten, dat de bevolking dat ook zou willen. Zonder Nederlands-Indië zou Nederland een arm en onbetekenend land worden, dacht men.

Maar Indonesië kreeg steun van de Verenigde Staten. Zij vonden dat de tijd voorbij was, dat Europese landen over grote delen van de wereld heersten. Nederland moest zich wel bij de situatie neerleggen.

[9] Na moeizame onderhandelingen en twee korte oorlogen werd men het eind 1949 eens. Nederland erkende de onafhankelijkheid van Indonesië. Deze overgang van kolonie naar onafhankelijke staat heet dekolonisatie.

De Nederlanders behielden het westen van het eiland Nieuw-Guinea. Ze vonden dat dat gebied niet bij Indonesië hoorde; er woonden volkeren die totaal niet verwant waren met Indonesische volkeren. Uiteindelijk moesten de Nederlanders ook daar vertrekken. In 1963 werd Nieuw-Guinea bij Indonesië gevoegd.

[10] [11] Kort na de dekolonisatie riepen de bewoners van de Zuidmolukse eilanden een eigen republiek uit. Ze wilden niet bij Indonesië horen. Met veel geweld sloeg Soekarno dit staatje uiteen. Duizenden Zuidmolukkers vluchtten toen naar Nederland. Ook in Nieuw-Guinea en enkele andere gebieden braken opstanden uit tegen het Indonesische bestuur.

FIGUUR 9

Nederlands affiche tegen de onafhankelijkheid van Indonesië.

FIGUUR 10

Indonesië en zijn buurlanden na de dekolonisatie.

Economische problemen

In de eerste jaren van de onafhankelijkheid bleven de belangrijkste bedrijven in Indonesië in Nederlandse handen. Daardoor was de nieuwe staat economisch nog steeds niet onafhankelijk. In 1957 verklaarde het Indonesische bestuur alle Nederlandse bedrijven tot eigendom van de Indonesische staat. Ze werden genationaliseerd. De laatste Nederlanders werden toen het land uitgestuurd.

Maar nu ontstonden er nieuwe moeilijkheden. De Indonesische bedrijfsleiders waren minder geschoold en minder ervaren dan de Nederlanders. Veel genationaliseerde bedrijven draaiden slecht en verloren klanten.

[12] Bovendien was het belangrijkste probleem niet opgelost. Indonesië voerde vooral goedkope landbouwprodukten en grondstoffen uit naar de westerse landen. Tegelijk moest het land dure industrieproducten uit die landen invoeren, bijvoorbeeld machines of kunstmest. De welvaart zou pas kunnen groeien als er meer industrie kwam. Maar daar is veel geld voor nodig en dat had Indonesië niet. Verreweg de meeste mensen waren arm. De armoede werd nog erger doordat de bevolking snel groeide.

FIGUUR 11

Miljoenen inwoners van Jakarta leven in krottenwijken. De meesten van hen zijn van het platteland naar de stad getrokken om werk te zoeken. Ze hebben van afval of goedkoop materiaal huisjes gebouwd waar geen water en geen elektriciteit is. Sloten of braakliggende veldjes worden als toilet gebruikt. Er zijn geen scholen en ziekenhuizen.

Bevolkingsgroei

[13] [14] In 1940 had het land bijna 70 miljoen inwoners. Vijfentwintig jaar later woonden er ongeveer 110 miljoen mensen. Door de bevolkingsgroei waren er in verhouding te veel kinderen en te weinig volwassenen. Er waren bijvoorbeeld te weinig artsen en ziekenhuizen, zodat de gezondheidszorg achteruit ging. Ook waren er niet genoeg onderwijzers en scholen, terwijl er juist veel behoefte was aan goed opgeleide mensen. Er waren te weinig boeren om voor iedereen genoeg rijst te verbouwen, waardoor er in het buitenland rijst moest worden ingekocht. Ook was er niet genoeg werk voor iedereen.

Voor al op Java ontstond overbevolking. Veel boeren hadden te weinig land om van te leven. Steeds vaker trokken ze naar de steden op zoek naar werk. De hoofdstad Jakarta groeide daardoor in korte tijd uit tot een miljoenenstad. In arme, vervuilde krottenwijken woonden de mensen in zelfgemaakte huisjes.

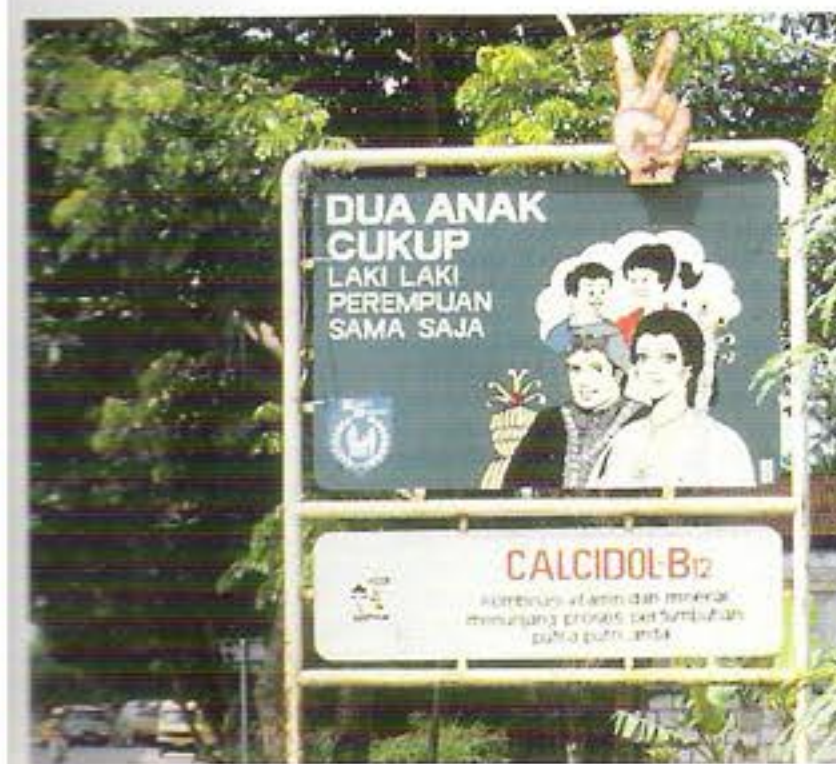

FIGUUR 12

De Indonesische regering zorgde dat Javaanse boeren konden verhuizen naar andere eilanden. Daar werden stukken oerwoud gekapt. De Javaanse boeren

legden op de open plekken akkers aan. Vaak raakte de bodem na een paar jaar uitgeput en moest er weer een nieuw stuk bos gekapt worden. Zo verdween een

groot deel van het oerwoud en werd er schade toegebracht aan het milieu.

FIGUUR 13

Om de bevolkingsgroei tegen te gaan maakt de Indonesische regering propaganda voor kleine gezinnen. Maar in Indonesië krijgen oude mensen geen pensioen. Ze zijn aangewezen op hun kinderen. Daarom nemen veel Indonesiërs het zekere voor het onzekere: liever nu een paar kinderen meer dan later honger lijden. Daardoor blijft de bevolking groeien.

Ontwikkelingslanden

[15] Indonesië was niet de enige nieuwe staat die na de Tweede Wereldoorlog ontstond. In dezelfde tijd werden de meeste kolonies in Azië en Afrika onafhankelijk.

In al deze nieuwe staten kwamen dezelfde problemen voor. En in de landen van Zuid-Amerika, die al eerder onafhankelijk waren geworden, was de situatie net zo.

[16] In veel nieuwe staten was geen politieke eenheid. Er braken vaak opstanden en oorlogen uit. Vaak greep het leger de macht om de orde te herstellen. Verder hadden de vroegere kolonies weinig industrie. Ze exporteerden vooral goedkope grondstoffen en moesten dure industrieproducten invoeren. Zo bleven ze economisch afhankelijk van westerse landen. Bovendien groeide de bevolking snel. Daardoor kwam hun economie niet tot ontwikkeling. We noemen deze landen ontwikkelingslanden. Bij elkaar worden de ontwikkelingslanden de Derde Wereld genoemd.

[17] De westerse landen zagen in, dat hun vroegere kolonies zonder hulp niet tot ontwikkeling konden komen. Ze leenden de ontwikkelingslanden geld voor de verbetering van de landbouw en de opbouw van de industrie. Ze stuurden deskundigen, die de bevolking leerden omgaan met moderne machines en technieken. Ook in Indonesië gebeurde dat. Zo probeerden de westerse landen samen met de ontwikkelingslanden de situatie te verbeteren. Dit wordt ontwikkelingssamenwerking genoemd.

Het leger grijpt de macht

De Indonesische regering kon de vele problemen niet oplossen. Het land was geen eenheid en de politieke partijen waren het oneens. Daarom trok Soekarno in 1957 veel macht naar zich toe. Maar ook toen kon hij de problemen niet de baas.

[18] Door de armoede kreeg de communistische partij steeds meer aanhang. Maar de communisten hadden ook veel tegenstanders, vooral in het leger. In 1965 greep het leger in. De communistische partij werd verboden. Honderdduizenden mensen werden opgepakt en vermoord. Het leger beperkte ook de macht van Soekarno en zette hem uiteindelijk af. Hij werd opgevolgd door de belangrijkste generaal, Soeharto.

Tijdens de regering van Soeharto kregen de militairen erg veel macht. Veel officieren kregen belangrijke functies zoals minister, burgemeester of directeur van een groot bedrijf.

FIGUUR 14
In 1965 grepen de militairen in
Indonesië de macht.

Stap voor stap

[19] Soeharto besloot de economische problemen van het land stevig aan te pakken. Ontwikkelingssamenwerking alleen was niet genoeg. Hij probeerde westerse bedrijven over te halen om fabrieken in Indonesië op te zetten. Bovendien ging Indonesië met andere ontwikkelingslanden samenwerken. Zo konden ze hogere prijzen vragen voor hun grondstoffen.

Soeharto's aanpak werkte niet altijd. Maar hij had geluk. In 1973 begonnen de prijzen voor olie snel te stijgen. Hierdoor ging Indonesië veel geld verdienen met de olie-export.

Ook kon Indonesië profiteren van zijn gunstige ligging. In enkele landen ten noorden van Indonesië groeide de economie razendsnel: vooral in Zuid-Korea, Taiwan en de kleine staatjes Hong Kong en Singapore. Iets verder weg lag Japan, dat één van de rijkste landen ter wereld werd. Ten zuiden lag het welvarende Australië. Indonesië ging steeds meer handel drijven met de landen in de omgeving. Toeristen uit Japan en Australië kwamen de oude tempels en vorstenpaleizen op Java bekijken. Zo kwam er steeds meer geld het land binnen.

Eindelijk was er geld voor de opbouw van de industrie. Er kwamen veel nieuwe fabrieken, vooral textielfabrieken. De lonen waren laag en daardoor konden de fabrieken goedkope produkten maken. Die konden gemakkelijk in het buitenland worden verkocht.

Indonesië is nog altijd arm, maar de economie komt stap voor stap tot ontwikkeling.

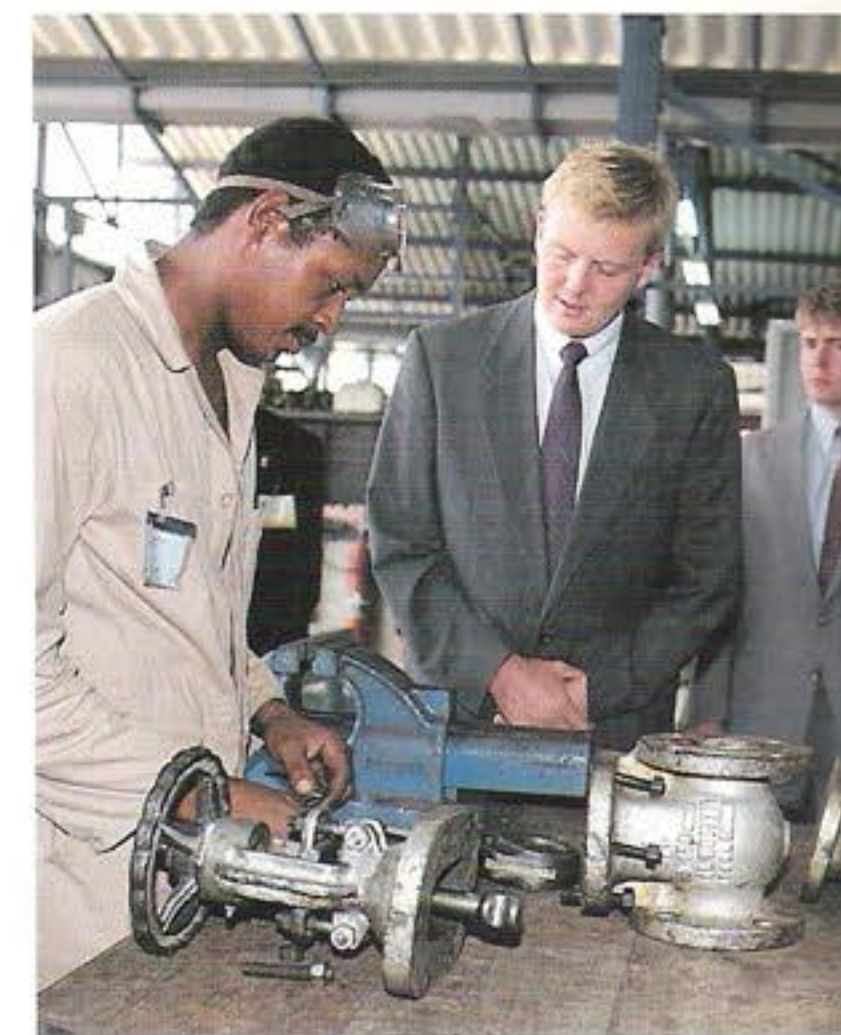
FIGUUR 15
Toeristen zorgen voor verbetering van de economie. Ze bezoeken de oude tempels, zoals deze op Java.

De andere Nederlandse kolonies

[20] Toen Indonesië onafhankelijk was geworden, ging men in Nederland nadenken over de andere kolonies, Suriname en de eilanden van de Nederlandse Antillen: Curaçao, Aruba, Bonaire, Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten. De regering besloot om Suriname en de Nederlandse Antillen een eigen bestuur te geven. De Nederlanders wilden daarmee voorkomen dat de spanningen net zo hoog zouden oplopen als in Nederlands-Indië. In de jaren na 1960 werd de onafhankelijkheidsbeweging in Suriname sterker. In 1975 werd het land onafhankelijk. Helaas ging het ook in Suriname niet goed met de economie. Bovendien waren er conflicten tussen verschillende bevolkingsgroepen. Een tijdlang was het leger aan de macht. De zes Antilliaanse eilanden zijn nog steeds met Nederland verbonden.

FIGUUR 16
De zes Antilliaanse eilanden zijn nog steeds afhankelijk van Nederland. Veel bedrijven zijn nog in Nederlandse handen. Maar niet deze werkplaats waar prins Willem-Alexander een bezoek brengt.

Waarover ging dit hoofdstuk?

- Rond 1600 stichtten de Nederlanders kolonies op de Indische eilanden. Later werden deze kolonies bezit van de Nederlandse staat.
- In de 19de eeuw veroverden de Nederlanders nog meer gebied.
- Nederlands-Indië leverde grondstoffen aan de Nederlandse fabrieken en kocht produkten van die fabrieken. In het gebied zelf ontstond nauwelijks industrie.
- In de 20ste eeuw werden politieke partijen opgericht die streefden naar onafhankelijkheid.
- Direct na de Tweede Wereldoorlog riepen de leiders van deze partijen de onafhankelijke republiek Indonesië uit.
- Net als andere vroegere kolonies werd Indonesië een ontwikkelingsland.
- In 1965 grepen militairen de macht.
- Na 1973 kwam de Indonesische economie tot ontwikkeling.